

Miniszterelnökség

Iromány száma: **T/17167.**

Benyújtás dátuma: **2017-08-29 17:01**

Parlex azonosító: **1N3WZX1O0003**

Címzett: Kövér László, az Országgyűlés elnöke

Tárgy: Törvényjavaslat benyújtása

Benyújtó: Dr. Semjén Zsolt, miniszterelnök-helyettes

Előadó: Dr. Trócsányi László, igazságügyi miniszter

Törvényjavaslat címe: A költségmentesség és a költségfeljegyzési jog polgári és közigazgatási bírósági eljárásban történő alkalmazásáról

A Kormány nevében mellékelten benyújtom a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog polgári és közigazgatási bírósági eljárásban történő alkalmazásáról szóló törvényjavaslatot.

A törvényjavaslat az érintett szakmai érdekképviselői szervezetekkel egyeztetésre került.

2017. évi törvény

a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog polgári és közigazgatási bírósági eljárásban történő alkalmazásáról

1. A törvény hatálya

1. §

(1) E törvény hatálya a polgári peres és bírósági polgári nemperes, valamint a közigazgatási bírósági eljárásban érvényesülő költségmentességre és költségfeljegyzési jogra (a továbbiakban együtt: költségkedvezmény) terjed ki.

(2) E törvény hatálya nem terjed ki a munkavállalói költségkedvezményre.

2. A tárgyi költségkedvezmény

2. §

A felet költségmentesség illeti meg a gondnoksági perben és a külön törvényben megállapított egyéb bírósági eljárásokban.

3. §

(1) A felet – ha törvény, az Európai Unió kötelező jogi aktusa vagy nemzetközi szerződés alapján nem illeti meg tárgyi költségmentesség – költségfeljegyzési jog illeti meg

a) a származási perben,

b) a szülői felügyelettel kapcsolatos perben,

c) a törvényen alapuló tartással kapcsolatos perben, ideértve a tartásdíjnak a kötelezett járandóságait folyósító szervtől vagy más személytől való behajtása, a tartásdíj megszüntetése vagy összegének megváltoztatása, a tartásdíjra irányuló végrehajtás megszüntetése vagy korlátozása iránti pert, továbbá a határon átnyúló tartási ügyben a tartásra kötelezett adatainak beszerzése iránti eljárást is,

d) a munkaügyi vagy közszolgálati jogviszonnyal kapcsolatos perben, kivéve azt a pert, amelyben a felet tárgyi illetékeljegyzési jog illeti meg,

e) a bányakár megtérítése iránti perben, és

f) a személy életének, testi épségének vagy egészségének bűncselekménnyel történő megsértése miatti kár megtérítése, illetve sérelemdíj megfizetése iránt indított perben.

(2) A tárgyi költségfeljegyzési jog nem mentesít a származás megállapításához szükséges orvosszakértői vizsgálat költségének előlegezése alól.

4. §

(1) Ha a bíróság az eljárás folyamán állapítja meg, hogy a tárgyi költségkedvezmény nem áll fenn, kötelezi a felet, hogy – a végzés jogerőre emelkedésétől számított nyolc napon belül – fizesse meg a

meg nem fizetett illetéket, illetve térítse meg az állam által előlegezett költséget, valamint figyelmezteti a felet a mulasztás következményére. A végzés tárgyi költségkedvezmény fenn nem állását megállapító rendelkezése ellen külön fellebbezésnek van helye.

(2) Ha az (1) bekezdés szerinti esetben a felet pártfogó ügyvéd képviseli, a bíróság a tárgyi költségkedvezmény fenn nem állásáról szóló határozat jogerőre emelkedését követő nyolc napon belül a határozat megküldésével értesíti a pártfogó ügyvédi képviselőt engedélyező jogi segítségnyújtó szolgálatot.

3. A személyes költségkedvezmény engedélyezésének feltételei

5. §

(1) A fél részére költségmentességet kell engedélyezni, ha a fél

- a) rendelkezésre álló havi nettó jövedelme (munkabére, nyugdíja, egyéb rendszeres pénzbeli juttatása) nem haladja meg az öregségi teljes nyugdíj mindenkori legkisebb összegét és vagyona nincs,
- b) aktív korúak ellátására jogosult, vagy aktív korúak ellátására jogosult – a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló törvény szerinti – közeli hozzátartozójával él közös háztartásban,
- c) közgyógyellátásban részesül vagy egészségügyi szolgáltatásra való jogosultságát állapították meg,
- d) átmeneti szállást igénybe vevő hajléktalan személy,
- e) menekült, menedékes, menekültkénti vagy menedékeskénti, illetve hontalankénti elismerését kérő, továbbá az ideiglenes vagy kiegészítő védelemben részesítését kérő személy, és a jövedelmi és vagyoni helyzetéről tett nyilatkozata alapján a számára külön jogszabályban biztosított ellátásra és támogatásra jogosult, vagy
- f) a családjában olyan gyermeket gondoz, akinek a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságát megállapították.

(2) A fél részére költségmentességet kell engedélyezni, ha az (1) bekezdésben foglalt feltételek nem állnak fenn, de a bíróság a fél egyéb körülményeinek figyelembevételével megállapítja, hogy a fél létfenntartása veszélyeztetett.

6. §

(1) A fél részére teljes költségfeljegyzési jogot kell engedélyezni, ha a fél rendelkezésre álló havi nettó jövedelme nem haladja meg a tárgyévet megelőző második év – a Központi Statisztikai Hivatal által közzétett – nemzetgazdasági bruttó havi átlagkeresetének 30%-át, és vagyona nincs.

(2) A fél részére teljes vagy részleges költségfeljegyzési jogot kell engedélyezni, ha az (1) bekezdésben meghatározott feltételek nem állnak fenn, de a bíróság a fél egyéb körülményeinek figyelembevételével megállapítja, hogy

- a) az illeték és a per során felmerülő valamennyi költség várható összegének,
- b) az a) pont szerinti összeg meghatározott hányadának, vagy

c) az illetéknek, illetve tételesen meghatározott költségek az előzetes megfizetése, illetve előlegezése a félnek jövedelmi és vagyoni viszonyaival arányban nem álló megterhelést jelentene.

7. §

Nem természetes személy fél részére a 6. § (2) bekezdésének megfelelő alkalmazásával kizárólag az illetékre kiterjedő részleges költségfeljegyzési jog engedélyezhető.

8. §

(1) A rendelkezésre álló jövedelem számításánál a havi jövedelembe be kell számítani a féllal egy háztartásban élő személy jövedelmét is – kivéve, ha ellenérdekű személy a féllal fennálló jogvitában –, és ezt az összeget kell elosztani a féllal egy háztartásban élő személyek számával.

(2) A rendelkezésre álló jövedelem megállapításánál a közös háztartásban élők összjövedelméből le kell vonni

- a) a jogszabály alapján általuk fizetendő tartásdíj vagy járadék összegét, és
- b) a lakás vásárlásához, felújításához, építéséhez pénzügyi (munkáltató) által folyósított hitel havi törlesztőrészletének az általuk fizetett összegét, ha a lakás a hitel felvételekor megfelelt a méltányolható lakásigénynek a lakáscélú állami támogatásokról szóló jogszabályban meghatározott feltételeinek.

9. §

Az 5. és 6. § alkalmazásában nem lehet a vagyon körébe tartozónak tekinteni

- a) a szokásos életszükségleti és berendezési tárgyakat,
- b) a fél olyan ingatlanát, amely saját és az általa eltartottak lakhatását szolgálja,
- c) a mozgáskorlátozott személy gépjárművét és azt a gépjárművet, amely nélkül a fél foglalkozásának gyakorlása lehetetlenné válik, valamint
- d) azokat a vagyontárgyakat, amelyek az 5. és 6. §-ban meghatározott mértékű jövedelem megszerzéséhez szükségesek.

10. §

(1) Azt követően, hogy a bíróság

- a) költségkedvezményt engedélyezett, vagy
- b) a költségkedvezmény engedélyezése iránti kérelmet elutasította

a fél részére csak akkor lehet költségkedvezményt engedélyezni, ha az engedélyezés feltételei utóbb következtek be.

(2) Ha a bíróság a költségkedvezményt megvonta, a fél részére csak akkor lehet ugyanazt vagy nagyobb mértékű mentességet biztosító költségkedvezményt engedélyezni, ha az engedélyezés feltételei utóbb következtek be.

11. §

A fél részére az 5-10. §-ban meghatározott feltételektől függetlenül nem lehet költségkezdvezményt engedélyezni, ha

- a) pereskedése rosszhiszeműnek vagy már előre teljesen eredménytelennek látszik,
- b) mint engedményes vagy a jogátruházás új jogosultja lép fel, és valószínűnek mutatkozik, hogy az engedményezés vagy a jogátruházás a költségkezdvezménnyel történő eljárás lehetővé tételét célozza,
- c) eljárást – ideértve a fellebbezési és a felülvizsgálati eljárást is – megindító kérelmét (beadványát) a bíróság visszautasítja,
- d) az engedélyezett költségkezdvezményt a bíróság azért vonta meg, mert a költségkezdvezmény engedélyezésének a feltételei már a kérelem előterjesztésekor sem álltak fenn,
- e) a költségkezdvezmény szerinti valamennyi mentesség a fél számára biztosított, vagy
- f) azt törvény egyéb okból kizárja.

4. A személyes költségkezdvezmény engedélyezése iránti kérelem és elbírálása

12. §

(1) A bíróság köteles a jogi képviselő nélkül eljáró felet tájékoztatni a költségkezdvezmény engedélyezésének a feltételeiről, a kérelem benyújtásának idejéről és módjáról, valamint a 13. § (5) bekezdésben foglaltakról.

(2) A fél költségkezdvezmény engedélyezését az eljárás – ideértve a fellebbezési vagy a felülvizsgálati eljárást is – megindításával egyidejűleg vagy legkésőbb a tárgyalás berekesztéséig, ennek hiányában az eljárást befejező határozat meghozataláig kérheti.

(3) A fél egymással eshetőleges viszonyban álló, több különböző költségkezdvezmény engedélyezése iránti kérelmet is előterjeszthet.

(4) A kérelemben

- a) fel kell tüntetni az igényelt költségkezdvezményt (költségmentesség, teljes költségfeljegyzési jog, részleges költségfeljegyzési jog), részleges költségfeljegyzési jog engedélyezése iránti kérelem esetén a kezdvezmény mértékét, és
- b) szükséghez képest elő kell adni a költségkezdvezmény alapjául szolgáló minden körülményt.

(5) A fél jövedelmi és vagyoni viszonyait jogszabályban meghatározott módon köteles igazolni és az igazolásokat a kérelmével egyidejűleg kell előterjesztenie. A fél jogszabállyal rendszeresített közhiteles nyilvántartás adatainak igazolására is köteles.

(6) Az Európai Unió tagállamának állampolgára és az Európai Unióon kívüli államnak az Európai Unió tagállamában jogszerűen tartózkodó állampolgára költségkezdvezmény engedélyezése iránti kérelmét a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról szóló 2003/8/EK tanácsi irányelv alapján a költségmentesség

iránti kérelem benyújtásához használandó formanyomtatvány kidolgozásáról szóló, 2004. november 9-i 2004/844/EK bizottsági határozat szerinti nyomtatványon is előterjesztheti.

13. §

(1) Ha a fél a költségkedvezmény engedélyezése iránti kérelmét a fellebbezéssel egyidejűleg terjeszti elő, a költségkedvezmény engedélyezése tárgyában az elsőfokú határozatot hozó bíróság, közjegyző határozata elleni fellebbezés esetében a fellebbezés elbírálására jogosult bíróság dönt. Egyéb esetekben az a bíróság dönt, amelynek az eljárásában a fél a kérelmét előterjesztette.

(2) A költségkedvezmény engedélyezése iránti kérelmet visszautasító határozat ellen külön fellebbezésnek van helye.

(3) A bíróság a kérelem elbírálásakor szükséghez képest az ellenfelet is meghallgatja, illetve a feleket okiratok benyújtására hívja fel, továbbá figyelembe vehet bizonyítás nélkül megállapítható tényeket is.

(4) Ha a költségkedvezmény engedélyezésének feltételei fennállnak, a bíróság a fél részére a költségkedvezményt engedélyezi, ellenkező esetben az engedélyezés iránti kérelmet elutasítja.

(5) A bíróság nem engedélyezhet olyan költségkedvezményt, amelyre a fél kérelme nem terjed ki. Részleges költségfeljegyzési jog engedélyezése iránti kérelem esetén e korlátozás nem vonatkozik a költségfeljegyzési jog mértékére, de a bíróság nem engedélyezhet nagyobb mértékű részleges költségfeljegyzési jogot annál, mint amelyre a kérelem kiterjed.

(6) A költségkedvezmény engedélyezés iránti kérelem visszautasítása vagy elutasítása esetén a bíróság felhívja a felet, hogy – a végzés jogerőre emelkedésétől számított nyolc napon belül – fizesse meg a meg nem fizetett illetéket, illetve előlegezze a szükséges költséget, valamint figyelmezteti a felet a mulasztás következményére.

(7) Ha a fél változatlan tartalommal ismételt kérelmet terjeszt elő, és azt a bíróság ismételten visszautasítja vagy elutasítja, a bíróság a felet pénzbírsággal sújtja.

(8) Ha a kérelem kiterjed a pártfogó ügyvédi képviselő biztosítására is, a bíróság a kérelmet és a költségkedvezmény engedélyezése iránti kérelmet elbíráló jogerős határozatát megküldi a jogi segítségnyújtó szolgálatnak.

5. A személyes költségkedvezmény felülvizsgálata és megvonása

14. §

(1) A fél a költségkedvezmény engedélyezése alapjául szolgáló körülményeiben bekövetkezett változást köteles haladéktalanul bejelenteni az eljáró bíróságnak.

(2) A bíróság a költségkedvezmény engedélyezési feltételeinek a fennállását felülvizsgálja
a) az eljárás jogerős befejezéséig – az engedélyezés időpontjához képest – két évente,

b) a végrehajtható okirat kiállítása előtt, ha az eljárás jogerős befejezésétől számítva egy év eltelt, továbbá

c) az eljárás – ideértve a fellebbezési vagy a felülvizsgálati eljárást is – során bármikor, ha adat merül fel arra nézve, hogy a feltételek az engedélyezéskor sem álltak fenn, vagy utóbb megszűntek.

(3) A felülvizsgálat során a bíróság elrendelheti a jogszabályban meghatározott igazolások ismételt benyújtását, és a 13. § (3) bekezdése szerint járhat el.

15. §

(1) A bíróság megvonja a költségkedvezményt, ha

a) a fél a költségkedvezmény felülvizsgálata körében tett bírói felhívására nem nyilatkozik, vagy nem csatolja a felhívásban megjelölt igazolásokat, illetve okiratokat, vagy

b) a költségkedvezmény felülvizsgálata alapján megállapítja, hogy a költségkedvezmény engedélyezésének a feltételei

ba) az engedélyezéskor sem álltak fenn, vagy

bb) utóbb megszűntek.

(2) Az (1) bekezdés b) pont ba) alpontjában meghatározott esetben a határozat hatálya visszahat az engedélyezés időpontjára. A bíróság végzésében felhívja a felet, hogy nyolc napon belül

a) lelevezés terhe mellett fizesse meg a meg nem fizetett illetéket,

b) végrehajtás terhe mellett fizesse meg az állam által előlegezett költségeket, és

c) helyezzen letétbe perköltség-biztosítékot, ha ennek a polgári perrendtartásról szóló törvényben foglalt feltételei fennállnak.

(3) Ha a bíróság a költségkedvezményt az (1) bekezdés b) pont bb) alpontja alapján vonja meg, egyidejűleg más költségkedvezményt engedélyezhet, ha annak engedélyezését a fél korábban kérte és a bíróság a felülvizsgálat alapján megállapítja, hogy e költségkedvezmény engedélyezésének a feltételei fennállnak.

(4) Az (1) bekezdés b) pont bb) alpontja szerinti esetben a fél a megvonás időpontjától kezdve köteles a felmerülő illetéket megfizetni és a költségeket előlegezni, kivéve, ha ezek alól a (3) bekezdés alapján engedélyezett költségkedvezmény alapján mentesül.

(5) Ha a felet pártfogó ügyvéd képviseli és a bíróság a költségkedvezményt megvonja, erről a határozat jogerőre emelkedését követő nyolc napon belül a határozat megküldésével értesíti a pártfogó ügyvédi képviselőt engedélyező jogi segítségnyújtó szolgálatot.

6. Záró rendelkezések

16. §

Felhatalmazást kap az igazságügyért felelős miniszter, hogy rendeletben állapítsa meg a költségkedvezmény engedélyezési feltételeinek igazolására vonatkozó részletes szabályokat.

17. §

Ez a törvény 2018. január 1. napján lép hatályba.

18. §

E törvény rendelkezéseit a 2018. január 1-jén és az azt követően indult ügyekben kell alkalmazni.

19. §

E törvény a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról szóló, 2003. január 27-i 2003/8/EK tanácsi irányelvnek való megfelelést szolgálja.

20. §

Hatályát veszti a költségmentesség alkalmazásáról a bírósági eljárásban című 6/1986. (VI. 26.) IM rendelet.

Általános indokolás

Az államnak az Alaptörvény XXVIII. cikkéből eredő kötelezettsége egy olyan intézményrendszer működtetése, amelynek keretében támogatás nyújtható a jogvitában érintett felek számára azért, hogy a jogérvényesítésnek ne legyen akadálya a jogi ismeretek hiánya, illetve az sem, hogy a fél a jogvitában felmerülő költségeket jövedelmi és vagyoni helyzete miatt nem képes megfizetni. Ennek érdekében egyfelől a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Jstv.) döntően rászorultsági alapon – perben, illetve peren kívül – jogi képviselőt biztosít és a támogatott személyt mentesíti a képviselő költségének az előlegezése vagy viselése alól. Másfelől az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (a továbbiakban: Itv.), továbbá az egyes a jogérvényesítésre irányuló eljárásokat szabályozó törvények az eljárások miatt felmerülő költségek előlegezése vagy viselése alóli mentességet eredményező költségkedvezményeket biztosítanak.

Ez utóbbi törvények sorába illeszkedik az Országgyűlés által 2016. november 22. napján elfogadott – 2018. január 1. napján hatályba lépő – polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény is (a továbbiakban: Pp.), amely a hatályos perrenddel egyezően ismeri és szabályozza a költségkedvezményeket. A Pp. rendelkezései nemcsak e törvény, hanem – a szintén 2018. január 1. napján hatályba lépő közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (a továbbiakban: Kp.) utaló szabálya alapján – a Kp. hatálya alá tartozó eljárásokban is érvényesülnek. A rendelkezések értelmében tehát a felet a releváns eljárásokban – az illetékkedvezményeken és a pártfogó ügyvédi díjhoz kapcsolódó kedvezményen felül – költségmentesség és költségfeljegyzési jog illetheti meg. A Pp. – mint ahogy valamennyi költségkedvezmény vonatkozásában – e két költségkedvezmény tekintetében is csak azok tartalmára, időbeli hatályára és a bíróság döntési hatáskörére vonatkozó szabályokat tartalmazza, a további rendelkezések meghatározását külön jogszabályra utalja.

A szabályozandó életviszonyok eltérősége okán a költségmentességre és a költségfeljegyzési jogra irányadó további, részletes rendelkezések az illetékkedvezményeket szabályozó Itv.-be, és a pártfogó ügyvédi képviselőhöz kötődő kedvezményt szabályozó Jstv.-be nem illeszthetők be. Az önálló jogszabály létét különösen indokolja az, hogy a Pp. hatályba lépésével nem változik meg a jogi segítségnyújtás rendszerét jellemző megbontott döntéshozatal. A költségmentességről és a költségfeljegyzési jogról ugyanis a bíróság, míg a pártfogó ügyvédi képviselő biztosításáról, és az ahhoz kapcsolódó költségkedvezményről pedig a jogi segítségnyújtó szolgálat dönt.

A törvényjavaslat meghatározza a tárgyi kedvezménnyel preferált eljárásokat, szabályozza a költségkedvezmények engedélyezésének a feltételeit, az engedélyezés iránti kérelmet, annak elbírálási rendjét, a kedvezmény felülvizsgálatát és megvonását. Mindezek alapvető, garanciális szabályozást igénylő jogintézményeknek minősülnek, ezért a törvényjavaslat a rendelkezéseket törvényi szinten rögzíti, felváltva ezzel a hatályos rendeleti szintű szabályozást (6/1986. (VI.26.) IM rendelet a költségmentesség alkalmazásáról a bírósági eljárásban).

A törvényjavaslat célja tehát, hogy az eljárás tárgyánál fogva járó és a fél jövedelmi és vagyoni viszonyaira figyelemmel elérhető költségmentesség, illetve költségfeljegyzési jog részletszabályainak a meghatározásával az igazságszolgáltatás hatékony igénybevételének a lehetőségét biztosítsa. E célt döntően a költségfeljegyzési jog szabályozásával valósítja meg, a költségmentességet csak kivételesen, szűk körben járó kedvezményként definiálja. A költségfeljegyzési jog az illeték és a költségek kifizetéséhez kapcsolódó átmeneti mentességgel úgy teremti meg a bírósághoz fordulást tényleges lehetőségét, hogy ezzel az államháztartást kevésbé terheli meg és egyúttal a felet a jogérvényesítés alapos megfontolására is készíti. Az illeték és a költségek viselése alóli mentességet jelentő személyes költségmentességet csak azon személyek számára teszi elérhetővé, akik egyáltalán nem képesek a költségeket fedezni, akikről az illeték és a költség egyébként sem lenne behajtható. A törvényjavaslat a személyes költségkedvezmények engedélyezésének a rendjét is a fenti célokra tekintettel szabályozza, de egyúttal figyelemmel van a hatékonyság követelményére is. A szabályok egyfelől nem teszik lehetővé az alapeljárás költségkedvezmény engedélyezése iránti kérelmek szükségtelen benyújtásával történő elhúzását, másfelől a kérelmek elbírálásának módját is úgy határozzák meg, hogy az elbírálás ne terhelje meg számottevően az alapeljárást. A törvényjavaslat a költségkedvezmények bíróság általi megvonásának szabályozásával nem engedi meg azt sem, hogy a fél akkor is élvezze a költségkedvezményekből fakadó előnyöket, ha a jövedelmi és vagyoni viszonyaiban bekövetkező változások miatt azokra már nem szorul rá.

Részletes indokolás

1. §

A törvényjavaslat hatálya kizárólag a Pp. és a Kp. hatálya alá tartozó bírósági eljárásokban érvényesülő költségmentességre és költségfeljegyzési jogra terjed ki. A Javaslat rendelkezései tehát egyrésztől nem alkalmazhatók a közjegyzői eljárásban, a büntetőeljárásban, másrésztől nem érintik a Pp. által felsorolt egyéb költségkedvezményeket.

A Javaslat a tárgyi hatálya alól kifejezetten kivonja a Pp. által szabályozott költségmentesség sajátos fajtáját, a munkavállalói költségkedvezményt. E költségkedvezmény törvényi szintű szabályait a Pp. a munkaügyi perekre irányadó rendelkezések között tartalmazza, a részletszabályokat pedig a munkavállalói költségkedvezmény megállapításáról és érvényesítésének szabályairól szóló 73/2009. (XII. 22.) IRM rendelet.

A szabály nem szól a Javaslat személyi hatályáról, ugyanis az a Pp.-ből és a Kp.-ből következik. A Pp. 94. § (1) bekezdése szerint a költségkedvezmények a felet és a beavatkozót illethetik meg, a Kp. 6. §-a, 20. § (2) bekezdése és a 35. § (1) bekezdése szerint pedig a felet és az érdekeltet.

2-4. §

A Pp. mind a költségmentességen, mind a költségfeljegyzési jogon belül megkülönböztet tárgyi

és személyes formát. A felet a tárgyi költségkedvezmény az eljárás sajátos tárgyánál fogva, a jövedelmi és vagyoni viszonyoktól és egyéb személyi körülményektől függetlenül, hivatalból illeti meg. A tárgyi költségkedvezmény a Pp. alapján minden olyan kedvezményre kiterjed, amelyet a fél a személyes költségkedvezmény folytán élvez, főszabály szerint részleges formája nincs és a tárgyi kedvezmény a természetes és a nem természetes személyt is megilleti, állampolgárságtól vagy honosságtól függetlenül.

A törvényjavaslat a tárgyi költségkedvezményt döntően a hatályos szabályozásnak megfelelő körben azon eljárásokban biztosítja, amelyben elbírálható jogviszony társadalmilag kiemelt jelentőségű vagy, ahol az eljárásnak nincs alternatívája. A tárgyi költségmentes perek közül csak a gondnoksági pert nevesíti, egyébként csak utal azon sajátos eljárást szabályozó jogszabályokra, amelyek az eljárást költségmentesnek minősítik. Ilyen jogszabály például a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény, amely 23/D. § (5) bekezdése szerint a fogyatékosági támogatás iránti igény érvényesítésével kapcsolatos valamennyi eljárás illeték- és költségmentes. A törvényjavaslat a tárgyi költségfeljegyzési joggal érintett, a hatályos szabályozásban is megjelenő eljárások megnevezésén átvezeti a Pp. új terminológiáját és a preferált eljárások között az élet, a testi épség és az egészség megsértése miatti kártérítési per mellett megjeleníti e személyiségi jogok megsértése miatti sérelemdíj megfizetése iránti pert is. A törvényjavaslat tartalmilag nem, csak megfogalmazásán változtat azon a szabályon, amely szerint a tárgyi költségfeljegyzési jog a származás megállapításához szükséges orvosszakértői vizsgálat költségének előlegezése alól nem mentesít.

A Pp. 170. § (3) bekezdés c) pontja megköveteli a pert megindító féltől, hogy az illetékfizetés alóli mentesülést eredményező költségkedvezmény fennállását az annak alapjául szolgáló tények és jogszabályhely feltüntetésével a keresetlevélben jelezze. Nem kizárt, hogy a fél a kedvezményt biztosító jogszabály tényállási elemeit tévesen értelmezi. Erre az esetre írja elő a Pp. 99. §-a, hogy a bíróság végzéssel állapítsa meg a tárgyi kedvezmény fenn nem állását. Ettől részben különbözik az, ha a bíróság az eljárás folyamán állapítja meg, hogy a tárgyi költségkedvezmény nem áll fenn. A törvényjavaslat pedig erre az esetre mondja ki, hogy a bíróságnak a kedvezmény fenn nem állását kifejezetten, egy fellebbezhető végzésben meg kell állapítania és egyidejűleg a felet fel kell hívnia a meg nem fizetett illeték és az állam által előlegezett költség megfizetésére.

A Pp. hatályba lépése nem érinti azt, hogy a polgári és közigazgatási bírósági ügyekben érvényesülő jogi segítségnyújtási rendszerben a kedvezményekről történő döntési jogkör megoszlik a jogi segítségnyújtó szolgálat és a bíróság között. A jogi segítségnyújtó szolgálat dönt a pártfogó ügyvédi képviselő biztosításáról és az ehhez kapcsolódó kedvezményről, minden más engedélyhez kötött költségkedvezményről pedig a bíróság. Az új perjogi kódex miatt nem változik meg az sem, hogy a bíróság által engedélyezett költségkedvezmények a pártfogó ügyvédi díjhoz köthető kedvezmények alapjául szolgálhatnak. Igaz ez a tárgyi költségmentesség és a tárgyi költségfeljegyzési jog vonatkozásában is, hiszen e két kedvezmény

fennállása esetén a fél a Jstv. szabályai értelmében támogatásra rászorultnak tekintendő, azaz ha a Jstv.-ben előírt egyéb feltételek is fennállnak, úgy a jogi segítségnyújtó szolgálat engedélyező határozatot hoz. A bíróság tárgyi költségkedvezmény fenn nem állását megállapító végzése tehát kihat a jogi segítségnyújtó szolgálat döntésére is, ezért a törvényjavaslat az engedélyezett támogatás felülvizsgálata érdekében azt is előírja, hogy ha a bíróság pártfogó ügyvéd által képviselt fél vonatkozásában megállapítja a tárgyi költségkedvezmény fenn nem állását, úgy erről a jogi segítségnyújtó szolgálatot is értesítse.

5-7. §

A Pp. értelmében a felet a személyes költségmentesség és a személyes költségfeljegyzési jog fő szabály szerint a jövedelmi és vagyoni viszonyai alapján, rászorultsági alapon illeti meg. A törvényjavaslat mindkét költségkedvezmény igénybevételének a feltételei között elsőként a kedvezményre jogosító rászorultsági szintet határozza meg.

A Pp. szabályaira épülő törvényjavaslat a bírósághoz való fordulás jogát alapvetően a személyes költségfeljegyzési jog kedvezményével, azaz az illeték és a költség előzetes megfizetése, illetve előlegezése alóli mentességgel biztosítja. A személyes költségmentességet kizárólag azon személyek számára teszi elérhetővé, akik a meg nem fizetett illeték és az állam által előlegezett költség megfizetésére nem képesek, még a bírósági végrehajtás keretében jelentkező állami kényszer ellenére sem. A törvényjavaslat szerint tehát a fizetésre képtelen személyek körébe lényegében azok tartoznak, akik kizárólag végrehajtás alól mentes vagyonnal és jövedelemmel rendelkeznek. A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. (a továbbiakban: Vht.) törvény a mentességet olyan juttatásokhoz és vagyontárgyakhoz köti, amelyek a létfenntartáshoz nélkülözhetetlenek. A törvényjavaslat ezért a hatályos szabályozásnak megfelelően akkor tekinti a felet a jövedelmi és vagyoni helyzet szempontjából személyes költségmentességre jogosultnak, ha a létfenntartása veszélyeztetett. A törvényjavaslat az ennek megfelelő engedélyezési feltételek két esetkörét különbözteti meg.

Az első esetkörben különböző feltételeket sorol fel, amelyek fennállása esetén megdönthetetlen vélelem szól amellett, hogy a fél létfenntartása veszélyeztetett. A fél helyzete ilyenek minősül egyfelől, ha a jövedelme nem haladja meg a törvényi szintet és nincs vagyona. A törvényjavaslat jövedelem alatt az adóktól és járulékoktól megtisztított rendszeres pénzbeli juttatást érti. A számítására külön szakaszban további rendelkezést ad, mint ahogy külön paragrafusban határozza meg azt is, hogy a szabályok alkalmazásakor mely vagyontárgyakat nem kell a vagyon körébe tartozónak tekinteni. A jövedelmi szintet a hatályos szabályozással, a Jstv. állam általi viselést eredményező támogatásra vonatkozó szabályával, a Vht. a levonás alóli mentességre irányadó rendelkezésével és számos, a szociális ellátást szabályozó jogszabállyal egyezően a munkaviszony alapján megállapított öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegéhez, az úgynevezett nyugdíjminimumhoz köti. A törvényjavaslat ezen felül akkor is rászorultnak tekinti a felet, ha meghatározott szociális ellátások, szolgáltatások igénybevételére a különböző, más jogszabályok (pl.: a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény vagy a

menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény végrehajtásáról szóló 301/2007. (XI.9.) Korm. rendelet) jogosítják fel vagy a fél helyzetéből (pl: hajléktalan) egyébként is egyértelműen következik a létfenntartásának a veszélyeztetettsége. E körbe tartozó személyek esetében a törvényjavaslat nem követeli meg külön feltételként a vagyon hiányát, mivel az egyes jogszabályok az ellátásra és a szolgáltatásra való jogosultság feltételei között ezt egyébként is rögzítik. A törvényjavaslat a feltételeket – a törvényjavaslat tárgyi hatálya szempontjából nem releváns feltételek mellőzése mellett – döntően a Jstv.-vel egyező módon határozza meg, figyelemmel a kedvezményi rendszer egyszerűsítésére és arra, hogy a törvényjavaslat szabályai szerint biztosított költségkedvezmény esetén a fél a Jstv. szerint a pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezése szempontjából is rászorultnak tekintendő.

A személyes költségmentesség engedélyezésének másik esetkörében a fél rászorultságát a bíróság kizárólagos mérlegelés keretében állapíthatja meg. A fél személyes körülményei alapján ezt akkor is megteheti, ha egyébként a fél a nyugdíjminimumot meghaladó jövedelemmel rendelkezik, vagyona van, vagy éppen nem jogosult szociális ellátásra, szolgáltatásra. A fél sajátos körülményei ugyanis még magasabb jövedelem vagy vagyon mellett is eredményezhetik a létfenntartás veszélyeztetettségét. A törvényjavaslat az egyéb körülményeket még példálózva sem sorolja fel. A rugalmas megfogalmazás bármely jövedelmi és vagyoni helyzetre kiható körülmény figyelembe vételét lehetővé teszi. Ilyen körülmény lehet például az, hogy a fél a jövedelmével vagy a vagyonával való rendelkezésben korlátozott, vagy ha a jövedelmét különösen méltányolható célra kell fordítania. Amennyiben a bíróság a fél személyes körülményei alapján azt állapítja meg, hogy a fél létfenntartása nem veszélyeztetett, azaz képes az illeték vagy az eljárás során felmerülő költség akár egy részének a megfizetésére is, úgy a bíróság - erre irányuló kérelem esetén - csak költségfeljegyzési jogot engedélyezhet, figyelemmel arra is, hogy részleges költségmentesség engedélyezésére a szabályozás nem ad lehetőséget.

A törvényjavaslat a Pp. által önálló költségkedvezményi formaként megteremtett személyes költségfeljegyzési jogot tekinti az igazságszolgáltatás hatékony igénybevitelét biztosító fő költségkedvezménynek. A költségfeljegyzési jog a felmerülő illeték és költség előzetes megfizetése, illetve előlegezése alóli mentességgel elhárítja a fél nem megfelelő anyagi helyzetéből eredő jogérvényesítési akadályt, de egyúttal az illeték és a költség nem marad az állam terhén, mert azt fő szabály szerint a pervesztes vagy jogszabályban meghatározott fél meg kell, hogy fizesse, így ezzel az alaptalan eljárásindítások ellen is hat. A költségfeljegyzési jog igénybevitelének az alapja nem az illeték és a költségek megfizetésének a lehetetlensége, hanem az, hogy a megfizetés a fél számára a jövedelmi és vagyoni helyzetéhez képest aránytalan terhet jelentene. A törvényjavaslat kiindulópontja szerint nagyobb jövedelem mellett sem kizárt, hogy egy viszonylag magas összegű illeték vagy költség megfizetésének a kötelezettsége a jogérvényesítéstől visszatartó erőként hat. A törvényjavaslat a teljes költségfeljegyzési jog igénybevitelének a feltételeit a személyes költségmentességnél rögzített módon határozza meg. Egyfelől rögzít egy rászorultsági szintet, amely mellett vélelmezi az aránytalan megterhelés létét, másfelől lehetővé teszi azt is, hogy a bíróság a fél személyes körülményei alapján akkor is

megállapítsa a rászorultságot, ha a fél a vélelem alapjául szolgáló feltételnek egyébként nem felel meg. A törvényjavaslat a rászorultsági szintet a Jstv. pártfogó ügyvédi díj előlegezése alóli mentességet biztosító szabálya szerinti módon határozza meg figyelemmel arra is, hogy a bíróság által engedélyezett kedvezmény a Jstv. alapján támogatásra való rászorultságot eredményez. A jövedelmi küszöböt azonban alacsonyabb szinten rögzíti, mivel a Jstv. szerinti küszöb kizárólag egy költség, a pártfogó ügyvédi díjra tekintettel került meghatározásra, a törvényjavaslat szerinti küszöb pedig az illeték és a perrel felmerülő valamennyi költségre tekintettel. Ahogy a személyes költségmentesség esetében, úgy a személyes költségfeljegyzési jog tekintetében is kizárja a kedvezmény igénybevételét az, ha a fél vagyonnal rendelkezik. A vagyon körébe tartozó vagyontárgyak meghatározására külön paragrafus irányadó. A törvényjavaslat az engedélyezés teljes egészében a bírói mérlegelésétől függő esete alapján azt is lehetővé teszi, hogy a fél ne teljes, hanem részleges költségfeljegyzési jogban részesüljön. A bíróság ez esetben csak arra az illetékre vagy tételesen meghatározott költségre, vagy az illeték és a költségek csak arra a hányadára engedélyezi a költségkedvezményt, amely előzetes megfizetése, illetve előlegezése a félnek aránytalan megterhelést jelentene.

A törvényjavaslat a nem természetes személyek részére kizárólag az illetékre kiterjedő részleges költségfeljegyzési jog engedélyezését teszi lehetővé akkor, ha az illeték előzetes megfizetése a nem természetes személy fél vagyoni helyzetével arányban nem álló megterhelést jelentene. A szabályból következően tehát a személyes költségmentesség, a teljes személyes költségfeljegyzési jog és az illetéken kívüli költségekre kiterjedő részleges személyes költségfeljegyzési jog csak természetes személyek számára érhető el.

8-9. §

A törvényjavaslat a mind a személyes költségmentesség, mind a személyes költségfeljegyzési jog esetére – döntően a Jstv. vonatkozó szabályaihoz igazodva – meghatározza, hogy miként kell a fél rászorultság szempontjából releváns jövedelmét kiszámítani. E szerint havi és egy főre eső jövedelmet kell figyelembe venni, azaz össze kell számítani a féllel egy háztartásban élők havi jövedelmét és ezt az összes jövedelmet kell elosztani a háztartásban élők számával. A számítás során figyelmen kívül kell hagyni azonban annak a személynek a jövedelmét, aki a jogvitában ellenérdekűnek minősül, mert ez esetben a közös háztartás ellenére nem biztos, hogy a jövedelmek és a kiadások is közösnek minősülnek. A törvényjavaslat ezen túl bizonyos kiadások – jogszabály szerint fizetendő tartásdíj és járadék, valamint lakáskölcsön törlesztő-részlete – levonását is előírja. A jelentősebb értékű, illetve méretű lakás miatt felvett kölcsön törlesztő-részlete azonban nem vonható le.

A törvényjavaslat mind a személyes költségmentességre, mind a személyes költségfeljegyzési jogra irányadó hatállyal a vagyon fogalmát is meghatározza, negatív módon. Azokat a vagyontárgyakat sorolja fel, amelyek léte a kedvezmények igénybevételét nem zárja ki. A törvényjavaslat kiindulópontja szerint minden olyan vagyonelemet figyelembe lehet venni, amit a fél képes lehet felhasználni annak érdekében, hogy a per miatti költségeket fedezze. Ennek megfelelően a költségkedvezmények igénybevétele szempontjából nem minősül releváns

vagyonnak a féllel egy háztartásban élő személyek saját vagyona, továbbá azok a vagyontárgyakat sem, amelyek felhasználása a féltől nem várható el, mivel a mindennapi életvitelhez, a foglalkozás gyakorlásához, vagy a rászorultsági szintnek megfelelő jövedelem megszerzéséhez nélkülözhetetlenek.

10. §

A törvényjavaslat az általános engedélyezési feltételeken kívül a hatékonyság érvényesülése érdekében további feltételt is támaszt akkor, ha a bíróság már a fél részére költségkedvezményt engedélyezett, az engedélyezés iránti kérelmet elutasította vagy a költségkedvezményt megvonta. Mindhárom esetre igaz, hogy nem elegendő, hogy az engedélyezés alapfeltételei fennálljanak, hanem az engedélyezéshez az is szükséges, hogy a feltételek utóbb, az engedélyezést, az elutasítást vagy a megvonást követően következzenek be.

A törvényjavaslat a költségkedvezmény engedélyezését követő engedélyezésre irányadó szabállyal rászorítja a felet arra, hogy eleve a jövedelmi és vagyoni viszonyai alapján elérhető lehető legnagyobb mértékű mentességet biztosító kedvezmény engedélyezését kérje. Ennek elmulasztása esetén utóbb azt nem pótolhatja, az engedélyezettnél nagyobb mértékű mentességet biztosító kedvezményben csak akkor részesülhet, ha a jövedelmi és vagyoni helyzetében az engedélyezést követően következett be a negatív változás.

A törvényjavaslat a költségkedvezmény engedélyezése iránti kérelem elutasítását követő engedélyezésre irányadó szabállyal egyfelől arra ösztönzi a felet, hogy egyidejűleg minden olyan költségkedvezményre terjessze elő a kérelmét, amelyre jogosult, és amelyre a pereskedés anyagi kockázatától függően még igényt tart. Ha ezt elmulasztja, a kérelme elutasítását követően, még az elutasítással érintettnél kisebb mértékű mentességet biztosító költségkedvezményben is csak akkor részesülhet, ha igazolja, hogy a feltételek utóbb, az elutasítást követően következtek be. A törvényjavaslat másfelől arra is ösztönzi a felet, hogy a költségkedvezmény engedélyezése iránti kérelmében valamennyi fennálló, a jövedelmi és vagyoni helyzet szempontjából releváns körülményről egyszerre adjon számot, azaz a kedvezmény engedélyezésére ne legyen úgy lehetősége, hogy a kedvezményre jogosító körülményeit részletekben két vagy akár több kérelemben, a bíróság elutasító határozata vagy határozatai után adja elő.

A törvényjavaslat a költségkedvezmény megvonását követő engedélyezésre irányadó szabállyal megakadályozza, hogy a fél a megvonás alapjául szolgáló felülvizsgálat során elbírált körülményeket az eljárás elhúzását lehetővé tevő módon újravizsgáltassa a bírósággal. A törvényjavaslat azonban az engedélyezés alapjául azonban további feltételt csak akkor támaszt, ha a fél ugyanannak vagy nagyobb mentességet biztosító költségkedvezménynek az engedélyezését kéri. Ha ugyanis a bíróság például olyan fél részére engedélyezett költségmentességet von meg, aki egyébként eleve megfelelt a költségfeljegyzési jog feltételeinek is, akkor méltánytalan lenne a költségfeljegyzési jog utólagos engedélyezését ahhoz kötni, hogy annak feltételei utóbb következtek be.

11. §

A törvényjavaslat a személyes költségkedvezmények engedélyezése alapjául nemcsak pozitív, hanem negatív feltételeket is rögzít. Tételesen meghatározza azokat az okokat, amelyek fennállása esetén a fél akkor sem részesíthető költségkedvezményben, ha egyébként a rászorultsági és adott esetben az utólagos engedélyezéshez kötött feltételeknek is megfelel. A törvényjavaslat a hatályos szabályozásnak megfelelően kizárja a kedvezményben részesíthető személyek közül a rosszhiszeműen, vagy eleve teljesen eredménytelen módon pereskedő és a feltehetőleg a kedvezménnyel történő eljárás érdekében engedményesként vagy – a szabályozás újításként – a jogátruházás új jogosultjaként fellépő személyeket. A törvényjavaslat az eljárásjogi hagyományoknak megfelelően továbbra sem támogatja költségvetési támogatásnak minősülő költségkedvezménnyel azokat a feleket, akiknek a magatartása ellentétes az eljárás céljával, alapelveivel, és akik emiatt egyéb szankciókkal is sújthatók. A törvényjavaslat ezen felül a költségkedvezményekhez kapcsolódó, felróható magatartások tanúsítását sem ösztönzi költségkedvezmény biztosításával. Így kizárt a kedvezményből az, akiről utóbb, a költségkedvezmény felülvizsgálata során derül ki, hogy eleve nem felelt meg az engedélyezési feltételeknek. A törvényjavaslat értelmében még rászorultság esetén sem lehet költségkedvezményt engedélyezni akkor, ha az eljárás érdemben meg sem indul, mert az azt megindító beadványt a bíróság visszautasítja. Az eljárás hatékonyságának a szempontját szem előtt tartva a törvényjavaslat nem engedi meg az engedélyezési feltételek vizsgálatát akkor sem, ha a kért kedvezményből fakadó valamennyi mentességgel a fél már rendelkezik, mert azt például valamely tárgyi vagy személy költségkedvezmény vagy külön jogszabály biztosítja. Végül a törvényjavaslat utal arra, hogy egyes eljárásokban az eljárást szabályozó törvény (például: a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény vagy a fellebbezés folytán megindult bírósági eljárás vonatkozásában az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvény) maga is kimondhatja azt, hogy az eljárás során költségkedvezmény engedélyezésének nincs helye.

12. §

A törvényjavaslat a Pp. 111. §-át konkretizálva kifejezetten előírja a bíróság számára a költségkedvezmények engedélyezésével kapcsolatos legfontosabb, a félre vonatkozó szabályokról történő tájékoztatást, de értelemszerűen csak akkor, ha a fél jogi képviselő nélkül jár el.

A fél egyrésztől legkorábban az eljárás megindításával egyidejűleg terjesztheti elő a költségkedvezmény engedélyezése iránti kérelmét, azaz a törvényjavaslat nem ad arra lehetőséget, hogy a fél az eljárás megindítása előtt, egy önálló nemperes eljárást megindítva éljen ezzel a lehetőséggel. Másrésztől a törvényjavaslat azt is kifejezésre juttatja, hogy a kérelem az eljárás folyamán bármikor, de csak addig terjeszthető elő, ameddig a bíróság az illeték és a költségek viseléséről az esetleges költségkedvezményeket figyelembe véve egyébként is dönteni tud, azaz a tárgyalás berekesztéséig, ennek hiányában pedig az eljárást befejező határozat meghozataláig. Az eljárás alatt a törvényjavaslat nemcsak az elsőfokú, hanem a fellebbezési és a

felülvizsgálati eljárást is érti. A szabály értelmében tehát bármelyik fél, korlátozás nélkül akár az elsőfokú, akár a másodfokú, akár a felülvizsgálati eljárásban előterjesztheti a kérelmét. A törvényjavaslat nem zárja ki azt sem, hogy a fél azt követően terjessze elő a kérelmét, ha már ezt megtette. A törvényjavaslat e szabályától függetlenül érvényesül a Pp. azon rendelkezése, amely szerint, ha a fél a keresetlevél előterjesztésével egyidejűleg nem fizeti meg az illetéket és jogszabályon alapuló költségkedvezményre sem hivatkozik, úgy költségkedvezmény engedélyezése iránti kérelem hiányában a keresetlevél visszautasításának van helye.

A törvényjavaslat lehetővé teszi, hogy a fél egyidejűleg, esetlegesen több költségkedvezmény (például költségmentesség mellett költségfeljegyzési jog, vagy teljes költségfeljegyzési jog mellett részleges költségfeljegyzési jog) engedélyezése iránt terjesszen elő kérelmet figyelemmel arra is, hogy a bíróság nem engedélyezhet a fél részére olyan költségkedvezményt, amelynek az engedélyezését a fél nem kérte. Ez okból is a kérelmében egyértelműen meg kell jelölni az igényelt költségkedvezmény fajtáját és részleges költségkedvezmény esetén azt is, hogy az az illeték és a költségek mekkora hányadára vagy melyik költségelemre terjedjen ki. A törvényjavaslat előírja valamennyi olyan a fél személyéhez kötődő, sajátos körülmény feltüntetését is, amely az engedélyezés feltételei szempontjából relevánsnak minősül. Azokat a tényeket kell külön előadni, amelyek a bíróság mérlegelése alapjául szolgálhatnak, de a külön jogszabályok szerinti igazolásokból nem feltétlenül derülnek ki. Amennyiben a fél olyan engedélyezési feltételre hivatkozik (pl.: aktív korúak ellátására jogosult), amelyhez külön indokolás nem szükséges, elegendő csupán a feltételre utalni.

A törvényjavaslat előírja a kérelmet előterjesztő fél számára, hogy a költségkedvezmény engedélyezése alapjául szolgáló feltételek fennállását igazolja. Az igazolás módjára vonatkozó részletszabályokkal azonban nem terheli meg a törvényt, azok meghatározását külön jogszabályra utalja. Az igazolásokat a kérelemmel egyidejűleg kell előterjeszteni.

A költségkedvezmények tárgykörében született, az Európai Tanácsnak a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazágszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról szóló, 2003. január 27-i 2003/8/EK irányelve a határon átnyúló jogviták esetén a költségkedvezmények alkalmazását kívánja előmozdítani és ennek érdekében formanyomtatványt is rendszeresít. A törvényjavaslat az irányelv érvényesülését biztosítva kimondja, hogy az irányelv hatálya alá tartozó személyek a kérelmüket az irányelv által meghatározott formanyomtatványon is előterjeszthetik.

13. §

A törvényjavaslat nemcsak az elsőfokú, hanem a fellebbezési, illetve a felülvizsgálati eljárásban is lehetővé teszi, hogy a fél költségkedvezmény engedélyezése iránt kérelmet terjesszen elő. A törvényjavaslat a kérelem elbírálásának a fórumát a hatályos szabályozással egyezően jelöli ki. Így alapvetően az a bíróság dönt, amelynek az eljárásában a fél a kérelmét előterjesztette. Az elsőfokú eljárásban az első fokon eljáró bíróság, a másodfokú eljárásban a másodfokú bíróság,

míg a felülvizsgálati eljárásban – attól függetlenül, hogy a felülvizsgálati kérelmet, vagy a felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelmet az első fokon eljárást bíróságnál kell előterjeszteni – a Kúria. Ha azonban a fél a kérelmét a fellebbezéssel egyidejűleg terjeszti elő, úgy a kérelemről az elsőfokú bíróságnak kell döntenie, összhangban azzal, hogy a Pp. szabályai értelmében az elsőfokú bíróság a fellebbezés hiányainak a pótlása körében is intézkedhet. Ebből következően az elsőfokú bíróság döntési jogköre az intézkedési kötelezettség teljesítéséig terjed, azaz akkor is fennáll, ha a fél csak a fellebbezési illeték megfizetésére vonatkozó hiánypótlási felhívásra terjeszti elő a költségkedvezmény engedélyezése iránti kérelmét. Ha pedig a kérelem a közjegyző határozata elleni fellebbezéshez kapcsolódik, úgy a kérelemről a fellebbezést elbírálni jogosult bíróság dönt.

Nem kizárt, hogy a fél az engedélyezési kérelem tekintetében megtett hiánypótlási felhívásnak határidőben oly módon nem tesz eleget, hogy a kérelem érdemben nem bírálható el (pl.: a fél nem csatolja a külön jogszabály szerinti igazolásokat). Ebben az esetben a bíróság a fél kérelmét a Pp. szabályai szerint visszautasítja, a bíróság végzése ellen pedig külön fellebbezésnek van helye.

A törvényjavaslat lehetővé teszi, hogy a bíróság maga intézkedést tegyen az engedélyezési kérelem alapjául felhozottak valóságának az ellenőrzése céljából, de az eljárás hatékonyságának az érvényesülése érdekében ezt csak korlátozottan engedi. Amennyiben szükséges úgy a bíróság az ellenfelet is meghallgathatja, hiszen előfordulhat, hogy a vitás jogviszonyban részt vevő másik fél is rendelkezik információval a költségkedvezményi igénnyel fellépő fél személyi körülményeiről. Ezen felül a bíróság bármelyik felet okirat csatolására hívhatja fel és bizonyítás nélkül megállapítható tényeket – így például a köztudomású tényeket – is figyelembe vehet.

A törvényjavaslat egyértelműsíti, hogy amennyiben a feltételek fennállnak, úgy a bíróság engedélyező határozatot hoz, ha pedig a feltételek nem állnak fenn akkor a költségkedvezményt nem megtagadja, hanem az engedélyezés iránti kérelmet elutasítja. A törvényjavaslat szerkezeti felépítése és megfogalmazása alapján egyértelmű, hogy az engedélyezési feltételek közé tartozik az is, hogy a 11. §-ban foglaltak ne álljanak fenn. A Pp. szabálya értelmében a költségkedvezmény tárgyában hozott döntések közül kizárólag az engedélyezés iránti kérelmet elutasító és a költségkedvezményt megvonó végzés ellen van helye fellebbezésnek, az engedélyező végzés ellen nincs.

A Pp. szabályai szerint az egyes költségkedvezmények eltérő mentességet biztosítanak a félnek. A költségmentesség a meg nem fizetett illeték és az állam által előlegezett költség viselése alól is mentesít, míg a költségfeljegyzési jog csupán az illeték és a költség az eljárás alatti, átmeneti megfizetése alól. Költségfeljegyzési jog esetében előfordulhat, hogy az eljárás végén a fél – perben döntően akkor, ha peresztes lesz – fizetésre kényszerül. Az eljárás eredménye az eljárás sajátosságánál fogva kétséget kizáróan általában nem határozható meg előre, így az eljárás jelentős anyagi kockázattal járhat együtt. A törvényjavaslat ezért a költségkedvezmények tekintetében is érvényesíti Pp.-ben alapelveként megjelenő rendelkezési elvet és kizárólagosan a

félre bízva annak eldöntését, hogy a kockázatok felmérése mellett milyen tartalmú költségkedvezmény birtokában kíván eljárást indítani vagy akár egyes eljárási cselekményeket elvégezni. Ennek megfelelően – egy kivétellel – a törvényjavaslat nem teszi lehetővé, hogy a bíróság olyan költségkedvezményt engedélyezzen, amelynek az engedélyezését a fél nem kérte. A bíróság így nem adhat a fél költségmentesség engedélyezésére irányuló kérelmére költségfeljegyzési jogot még akkor sem, ha a beterjesztett igazolások alapján a fél ugyan a költségmentesség engedélyezési feltételeinek nem felel meg, de a költségfeljegyzési jog kedvezményének viszont igen. A törvényjavaslat kifejezetten lehetővé teszi azonban azt, hogy a fél egyidejűleg ne csak egy, hanem több költségkedvezmény engedélyezését is kérje eshetőlegesen. Kizárólag a részleges költségkedvezmény mértéke tekintetében a fenti szempontoknak nincs döntő jelentősége, így a bíróság a fél kérelmétől eltérő tartalmú engedélyező döntést is hozhat, de nagyobb mértékű mentességet ebben az esetben sem biztosíthat, mint amekkorát a fél igényelt.

A törvényjavaslat az eljárás hatékonyságának az érdekében a generális prevencióra is figyelemmel kifejezett szabállyal kötelezi a bíróságot, hogy ha a változatlan tartalmú kérelmet ismételten vissza kell utasítani, vagy ismételten el kell utasítani, úgy egyidejűleg pénzbírságot is kiszabjon.

A polgári és közigazgatási bírósági ügyekben érvényesülő jogi segítségnyújtási rendszerben a jogi segítségnyújtó szolgálat dönt a pártfogó ügyvédi képviselőt biztosításáról és az ehhez kapcsolódó kedvezményről, minden más engedélyhez kötött költségkedvezményről pedig a bíróság. A Jstv. szabályai szerint a fél a Jstv. szerinti támogatásra rászorultnak tekintendő akkor is, ha a bíróság költségmentességet vagy költségfeljegyzési jogot engedélyezett. A jogi segítségnyújtó szolgálat a rászorultságot azonban a bíróság döntésétől függetlenül is megállapíthatja. Mindezekre tekintettel a törvényjavaslat előírja a bíróság számára, hogy ha a fél a költségkedvezmény engedélyezése mellett pártfogó ügyvédi képviselőt biztosítása iránt is előterjesztett kérelmet úgy a bíróság azt küldje meg a jogi segítségnyújtó szolgálatnak a költségkedvezmény engedélyezése iránti kérelmet elbíráló jogerős határozattal együtt.

14-15. §

A Pp. szabályai értelmében a személyes költségkedvezmény hatálya a kérelem előterjesztésétől kezdve az eljárás minden szakaszára – így a fellebbezési és a felülvizsgálati eljárásra – is kiterjed, sőt a végrehajtási eljárásra is. A Pp. tehát az eljárás hatékonyságának a követelményét előtérbe helyezve nem követeli meg a féltől, hogy a költségkedvezmény engedélyezését eljárási szakaszonként mindig újra kérje. A törvényjavaslat azonban figyelemmel van arra, hogy az eljárás tartama alatt a fél releváns körülményeiben bekövetkezhetnek olyan változások, amelyek alapján az engedélyezett költségkedvezmény okafogyottá válik és így az csak az államháztartás szükségtelen megterhelését eredményezi. Mindezt előfordulhat úgy is, hogy csak utóbb, az eljárás során felmerülő adatból derül ki, hogy a fél már eleve nem volt jogosult a költségkedvezményre. A törvényjavaslat mindezt több egymással összefüggő jogintézmény szabályozásával akadályozza meg.

A törvényjavaslat egyrészt előírja a költségkedvezményben részesített fél számára, hogy amennyiben a jövedelmi és vagyoni viszonyaiban, illetve egyéb személyes körülményeiben változás áll be, úgy azt azonnal jelezze az eljárást lefolytató bíróságnak. Másrészt a bíróság kötelezettségévé teszi, hogy költségkedvezmény engedélyezési feltételeit a törvényben rögzítettek bekövetkezése esetén vizsgálja felül. A törvényjavaslat értelmében felülvizsgálati ok lehet a fél fenti bejelentéséből, az ellenfél jelzéséből vagy bárhonnán máshonnán származó olyan adat, amely arra enged következtetni, hogy az engedélyezési feltételek nem állnak fenn. A törvényjavaslat szerkezeti felépítése és megfogalmazása alapján egyértelmű, hogy az engedélyezési feltételek közé tartozik az is, hogy a 11. §-ban foglaltak ne álljanak fenn, azaz felülvizsgálatra okot adhat az is, hogy a körülmények azt mutatják, hogy a felhívott szakaszban foglalt valamely ok bekövetkezett. A felülvizsgálatra az eljárás bármely szakaszában sor kerülhet, így akár a Kúria eljárásában is. A feltételek fenn nem állását jelző adatok felmerülése hiányában a felülvizsgálatot az engedélyezés idejéhez képest két évente kell automatikusan lefolytatni, de csak az eljárás jogerős befejezéséig. A törvényjavaslat másfelől a bírósági végrehajtás elrendelésekor is előírja a kötelező felülvizsgálatot, de csak akkor, ha az eljárás jogerős befejezésétől számítva már egy év eltelt. A bíróság a felülvizsgálat során elrendelheti az engedélyezéshez szükséges, külön jogszabályban meghatározott igazolások ismételt csatolását, és akár bizonyítási eljárást is lefolytathat, de csak az engedélyezés esetére előírt, korlátozott módon.

A Pp. és a törvényjavaslat két okból lehetővé teszi bíróság számára, hogy megvonja a költségkedvezményt. Egyrészt akkor, ha a fél nem működik közre a felülvizsgálatban, azaz nem teljesíti a bíróság e körben tett felhívását, másrészt akkor, ha a felülvizsgálat eredményeképpen a bíróság azt állapítja meg, hogy a fél nem jogosult a költségkedvezményre. Ez utóbbi esetben a bíróságnak azt is meg kell állapítania, hogy a feltételek már az engedélyezéskor sem álltak fenn vagy ettől eltérően utóbb szűntek meg. Ennek a megkülönböztetésnek több szempontból is jelentősége van. Ha ugyanis a feltételek már eleve nem álltak fenn, úgy a megvonásról rendelkező határozat hatálya visszahat az engedélyezés időpontjára, azaz a bíróságnak a megvonással egyidejűleg fel kell hívnia a felet, hogy az előzetesen meg nem fizetett illetéket és a helyette az állam által előlegezett költséget fizesse meg és – ha annak törvényi feltételei fennállnak – helyezze letétbe a perköltség-biztosítékot is. Ezen felül a fél számára az eljárás során már nem lehet költségkedvezményt engedélyezni. Ha a feltételek csak utóbb szűntek meg, úgy a határozatnak nincs visszaható hatálya, azaz a fél csak a megvonástól – és nem a feltételek esetleges megszűnésétől – kezdve köteles az illeték és a költségek megfizetésére feltéve, ha a bíróság a megvonással egyidejűleg nem engedélyezett a számára más költségkedvezményt. A törvényjavaslat ugyanis lehetővé teszi a bíróság számára, hogy ha más költségkedvezmény engedélyezési feltételeinek a fennállását a felülvizsgálat során megállapítja, úgy azt egyidejűleg engedélyezze akkor, ha azt a fél már korábban, eshetőlegesen már kérte. Így költségmentesség megvonása esetén teljes vagy akár részleges költségfeljegyzési jog, teljes költségfeljegyzési jog megvonása mellett akár részleges költségfeljegyzési jog is engedélyezhető. Ezzel a fél rendelkezés joga sérelme nélkül elkerülhető egy szükségszerűen az eljárás tartamát növelő újabb kérelem benyújtása. A bíróság számára e döntés meghozatala nem kötelező és sem a döntés, sem

annak hiánya nem támadható meg fellebbezéssel. A Pp. szabályai értelmében fellebbezni csak a bíróság megvonó határozata ellen lehet.

Mint ahogy a tárgyi költségkedvezmény fenn nem állásának a megállapítása, úgy a személyes költségkedvezmény megvonása is kihathat a jogi segítségnyújtó szolgálat rászorultságot megállapító határozatára, mivel a Jstv. szerinti támogatás a bíróság által engedélyezett költségkedvezmény alapján is engedélyezhető. A törvényjavaslat ezért előírja a bíróság számára, hogy a pártfogó ügyvéddel eljáró fél költségkedvezményének a megvonása esetén a jogi segítségnyújtó szolgálatot is értesítse.

16-20. §

A szakaszok a szükséges felhatalmazó, hatályba léptető és az európai uniós követelményekre utaló rendelkezéseket tartalmazzák.